

FƏNN SİLLABUSU

İxtisas: 050310-Muzey, arxiv işi və abidələrin qorunması

Fakültə: Tarix coğrafiya və incəsənət

Kafedra: Tarix və onun tədrisi metodikası

I. Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: S/F Numizmatika

Fənn proqramı: ARTN 22.06.2009-cu il tarixli 748 nömrəli əmri ilə təsdiq olunmuşdur.

Kodu: IPFS-B11

Tədris ili: III (2025-2026) semestr I

Tədris yükü cəmi: 60 saat. Auditoriya yükü (mühazirə 10 saat, seminar 10 saat)

Təhsilalma forması: Qiyabi

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit sayı: 6 kredit

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: dos. Cəfərov Mayis Vəliməmməd oğlu

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə. Məmmədov küçəsi, 22

Məsləhət günləri və saati: IV-V günlər saat: 14⁰⁰-16⁰⁰

E-mail ünvanı: mayis1968@mail.ru

III. Təvsiyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

1. Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin İncilləri. Baş redaktor: N.Vəlixanlı. Bakı: CBS Polygraphic Production, 2010, 256 s.
2. Pirquliyeva Q.Ə. Numizmatikanın əsasları. Red.: L.Ə.d., prof. M.Ə.Seyfəddini. Bakı: Nafta-Press, 2009, 63 s.
3. Rəcəbli Ə.M. Azərbaycan sikkələri (Azərbaycan, rus və ingilis dillərində, kitab-albom). Bakı: Xəliq Bank, 2012, 357 s.
4. Rəcəbli Ə.M. Sikkə və dövlətçilik. Red.: akademik Nailə Vəlixanlı. Bakı: Ziya, 2017, 260 s.
5. Rəcəbli Ə.M. Монетное дело азербайджанского государства Сефевидов. Bakı: Ziya, 2014, 231 s.
6. Rəcəbli Ə.M. Şirvanşahlar dövlətində sikkə zərbi (Azərbaycan, rus və ingilis dillərində) kitab-albom. Bakı: Elm və təhsil, 2015, 240 s.
7. Rəcəbli Ə.M. Qafqaz pulları (Azərbaycan, rus, ingilis dillərində) kitab-albom. Bakı: Elm, 2016, 337 s.
8. Пиркулиева Г., Медные монеты Азербайджана. Баку: MBM, 2007, 96 с.
9. Пиркулиева Г.А. Денежное обращение и метрология монет Азербайджана в конце XIV-начале XV в. Баку: Агрыдаг, 2001, 120 с.
10. Раджабли А.М., Монетное дело Азербайджанского Государства Сефевидов. Баку, «Зия», 2014, 232 с.
11. Расулова М.М., Торгово-экономические и культурные связи Кавказской Албании с античным и эллинистическим миром: IV век до н.э. - III век н.э. Баку: Мутарджим, 2008, 228 с.
12. Сейфеддини М.А., З.М.Алиев. Нумизматика Азербайджана. т. II. Баку: Элм, 1997, 226 с.
13. Сейфеддини М.А., Гулиев А.А., Нумизматика Азербайджана. Т. III. Баку: Элм, 2002, 340 с.
14. Сейфеддини М. Монетное дело и денежное обращение в Азербайджане XII-XV вв. Баку: Элм, 1978, 265 с.
15. Сейфеддини М.А., Монетное дело и денежное обращение в Азербайджане XIV-XV вв. II книга. Баку: Элм, 1981, 227 с.
16. Сейфеддини М.А., Байрамов Р.Ф., Денежное обращение и монетное дело в Азербайджане XVI-XIX век. V том. Баку: Элм, 2001, 178 с.
17. Фенглер Х., Словарь нумизмата. (Пер. с нем. Х. Фенглер, Г. Гирой, В. Унгер) М.: Радио и связь, 1993, 408 с.
18. Oğuz Tekin. Antik numizmatika və Anadolu. İstanbul, Arxeoloji və sanat yayanları, 1992, s.173.
19. Duygu Özlem Yalçın. Roma eyalet sikkələri və Roma döneminde ekonomisindeki yeri. Ankara, 2008, s.144.
20. Zeliha Demirel Gökalp. Yalvaç müzesi Bizans sikkələri. Ankara, 2009, s.215.
21. Лучинский М.Ф., "Деньги на Руси 9-12 вв.", Казань, 1958, с.178.

IV Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənlərin tədris olunmasına zərurət yoxdur.

V Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI Fənnin təsviri və məqsədi: Numizmatika elmi sikkələr, onların zərb tarixi, istifadə edilme müddəti, nominal və həqiqi dəyərlərini öyrənir. Numizmatika tarixinin araşdırılmasında yardımçı vasitə rolunu oynayan və qədim metal pulları, həmçinin medal və nişanları öyrənən sahədir. Akademik nəşrlərdən öyrənmək, eyni zamanda ayrı-ayrı mövzulara aid monoqrafiyalar və yeni elmi araşdırmalara əsaslanaraq tarixi dövr, hadisə, proses və təzahürlərin öyrənilməsində numizmatik biliklərin rolunu qiymətləndirir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: : Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələr biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə, 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçirilmiş materialı derindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçirilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam əza bilər.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bezi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçirilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bezi məsələləri əsaslandırma bilər
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çətinliklər var, mövzunu tam əhatə edə bilər.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bezi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilər;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahana qədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözle	Hərflə
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması:

Tələbə Universitetin daxili nizam – intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

X.Təqvim-mövzu planı: 10 saat mühazirə, 10 saat seminar

№	Keçirilən mühazirə və seminar mövzularının məzmunu	müh	Sem
1.	Mövzu: Numizmatika fənninin məqsəd və vəzifələri, tədqiq hədəfləri. Plan: 1.Numizmatika elminin tarixşünaslığı, yazılı və digər narrativ qaynaqları. Pul və sikkə anlayışları. Əmtəə mübadiləsi. Dəyər nəzəriyyəsi. 2.Sikkənin istehsal üsulları, sikkə materialları. Sikkə zərb tarixi haqqında.Monometallist və bimetalist çəki-sikkə sistemləri. Ədəbiyyat: (2, 13-16; 18, 41)	2	2

2.	Mövzu: Qədim yunan və roma pulları. Avropa aparıcı dövlətlərinin pul sistemləri. Rusiya pul-sikkə sistemi. Plan: 1 Dünyanın ilk sikkələri-Lidyanın elektirə pulları. Makedoniyalı İskəndərin pul-sikkə sistemi. Edinist mədəni mühiti və ellinist periferiyasında sikkə zərbi 2 Roma Respublikasında əmtəə-pul, çəki, metal sikkə (mis, gümüş, qızıl) sistemləri 3 Bizans pul-sikkə sistemi. Böyük Karın pul-sikkə sistemi 4 Qərbi Avropa şəhərlərinin (Benedikt, Genova, Florensiya) qızıl (dukat, genovina, florin) və gümüş (taler) sikkələri. 5 Kiyev knyazlığında sikkə zərbi (X-XI). Rusiya pul dövriyyəsində "sikkəsizlik" dövrü (XII-XIV). Moskva rublu=200 denqa. Novoqord kopeykası. 1534 -cü il pul islahatı və "Mis üsyanı". I Pyotrun pul-sikkə islahatı. Ədəbiyyat: (23, 109-148, 18)	2	2
3.	Mövzu: Şərq ölkələrində antik və orta əsrlərdə sikkə və pul işi. Osmanlı numizmatikası. Plan: 1 Klassik türk numizmatikası Osmanlı imperiyasının sikkə sisteminə. İmperiyanın tarixin əsas numizmatik dövrlərinin xüsusiyyətləri. Osmanlı hökmdarlarının tuğraları məsələsi. 2 İslam və İudalizm xəzərlərin sikkə sisteminə. Xəzərlərin türk olduqlarını sübut edən tamqa işarəsi və türk runi əlifbası sikkələrdə 3 Qafqazda ən qədim sikkələrin - kolxidkələrin yaradılması problemi və gürcü xalqının tarixi ilə bağlı bəzi müddəaların izahı. Ədəbiyyat: (2, 20-27; 33-37; 3, 131-142)	2	2
4.	Mövzu: XI-XV Yüzlilliklər Azərbaycanda sikkə zərbi, pul dövriyyəsi. Plan: 1 Şirvanşahlar-Məzyədilər sülalə zərbinin icrası. Şirvan-Arran, Berde, Ərmeniyə Cənə, Əl-Yəzidiyyə, Əl-Bab zərbxanaları. 2 Afşin Mehəmməd b. Əbu-c-Sacinqızıl dinar və gümüş dirhemləri. 3 Salari dövləti və Şirvanda fəaliyyət göstərən Salari zərbxanaları. 4 Rəvvadilər dövlətində Əbülhucanın sikkə hüququnun həyata keçirilməsi. 5 Mehəmməd b. Şəddadın Cənə və Berde zərbi. 6 Gümüş böhranının mərhələləri. Atabəyləri dövlətlərinin pul-sikkə sistemi. Ədəbiyyat: (2, 20-29; 33-37; 3, 111-129)	2	2
5	Mövzu: XIV-XVII əsrlərdə Azərbaycanda sikkə zərbi Plan: 1 Azərbaycanda "işğal" zərbi və pul dövriyyəsi (XIII-XIV yüzilliklər). Fars müzəffərləri. (Şah Şüca), Qıqçaq xanlar (Canlı bəy, Verdi bəy, Toxtamış), Teymurilərin (Teymur, Şahrux) 2 Qaraqoyunlu və Ağqoyunlu dövlətlərində sikkə zərbi və əmtəə pul münasibətləri. 3 Səfəvilər dövlətində məskukat işi. I Təhməsin sikkə islahatları. II İsmayılın pul sikkə tipologiyası. Mehəmməd Xudabəndə 4 I Abbasın pul-sikkə islahatı. I Hüseynin pul-sikkə islahatı. 5 Son Səfəvi şahları sikkə hüququnun bərpası (II Təhməslib, III Abbas). Əfşar imperiyasının pul-sikkə sistemi. Azərbaycan xanlıqlarında sikkə zərbi. Ədəbiyyat: (2, 37-39; 33-39; 3, 160-233, 9, 15, 16, 17)	2	2

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

S/F Numizmatikanı fənnini tədrisi ilə uyğun dövlətlərin pul təsərrüfatı və əmtəə-pul münasibətlərinin çeşidli məsələlərinin (çəki, pul-sikkə sistemlərinin strukturunu, sikkə metallarının qarşılıqlı rəsiyo və paritet münasibətlərini, zərbxanaların fəaliyyətini və s.) araşdırılmasını və yazılı qaynaqlarla müqayisəli şəkildə öyrənilməsi dahada asanlaşır. S/F Numizmatikanı fənnini tədrisi prosesində sikkə definələrinin tərkibi, topoqrafik xüsusiyyətlərinin təhlilinin köməyi ilə ölkəmizin daxili və xarici ticarətini, mədəni-siyasi, diplomatik münasibətlərini numizmatik faktlar əsasında təyin etməyi və elektpon formada təqdimatını həyata keçirilməlidir.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Dövlətlərin pul təsərrüfatı və əmtəə-pul münasibətləri (çəki, pul-sikkə sistemlərinin strukturunu, sikkə metallarının qarşılıqlı rəsiyo və paritet münasibətlərini, zərbxanaların fəaliyyətini və s.) araşdırılacaq;
- Sikkəçilik tarixi yazılı qaynaqlarla müqayisəli şəkildə öyrəniləcək;
- Numizmatik tapıntıların o sıradan, sikkə definələrinin tərkibi, topoqrafik xüsusiyyətləri təhlil olunacaq;

- Numizmatik materialların köməyi ilə ölkəmizin daxili və xarici ticaretini, mədəni-siyasi, diplomatik münasibətləri aydınlaşdırılacaq;
- Sikkələri atribusiyasını bacarmaq və elektron formada təqdimatını hazırlanacaq.

XIII Tələbələr fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

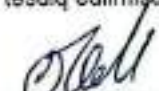
XIV Kollokvium sualları:

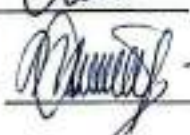
1. Pul və sikkə anlayışları. Sikkənin istehsal üsulları
2. Sikkə zərb tarixi, zərb texnikası
3. Monometallist və bimetalist çəki-sikkə sistemləri
4. Qızıl, gümüş və misə əsaslanan pul sistemləri
5. Makedoniyalı İskəndərin şərq yürüşü və Əhəməni monarxiyasının çökməsi
6. Roma Respublikasında pul sikkə, islahatları
7. Bizans pul sikkə sistemi
8. Böyük Karın pul sikkə sistemi
9. Kiyev knyazlığında sikkə zərbi (X-XI)
10. Rusiya pul dövriyyəsində sikkəsizlik dönməsi (XII-XIV)

XV. Fənn üzrə imtahan sualları:

1. Pul və sikkə anlayışları. Sikkənin istehsal üsulları
2. Sikkə zərb tarixi, zərb texnikası
3. Monometallist və bimetalist çəki-sikkə sistemləri
4. Qızıl, gümüş və misə əsaslanan pul sistemləri
5. Makedoniyalı İskəndərin şərq yürüşü və Əhəməni monarxiyasının çökməsi
6. Roma Respublikasında pul sikkə, islahatları
7. Bizans pul sikkə sistemi
8. Böyük Karın pul sikkə sistemi
9. Kiyev knyazlığında sikkə zərbi (X-XI)
10. Rusiya pul dövriyyəsində sikkəsizlik dönməsi (XII-XIV)
11. Novoqord kopeykası, 1534 -cü il pul islahatı və Mis üsyanı
12. Azərbaycanda ilkin əmtəə pullar
13. Azərbaycan ellinist mədəniyyəti dairəsində
14. Azərbaycan monetar pul dövriyyəsi və sikkə zərbi
15. Azərbaycanda antik sikkə tapıntıları
16. Azərbaycanda sasanı sikkə tapıntıları
17. Sasani-Azərbaycan zərbxanaları
18. Azərbaycanda tapılan sasanı və Sasani-Bizans sikkə dəfinələrinin mahiyyəti
19. Ərəb Xilafətində monetar pul dövriyyəsinin özəllikləri
20. Əbdülməlik pul-sikkə islahatı
21. Ərəb-Azərbaycan zərbxanaları
22. Azərbaycanın feodal dövlətlərinin sikkə zərbi pul dövriyyəsi (Şirvanşahlar, Səlarilər, Şəddadilər, Səcilər, Rəvvadilər)
23. Atabeylər dövlətinin pul-sikkə sistemi
24. Monqol sikkə hüququnun həyata keçirilməsi
25. Elxanilər dövlətinin məskukat işi. Keyxatunun Çao kağız emissiyası
26. Qazan xan Mahmudun pul-sikkə islahatı
27. Azərbaycanda işğal zərbi və pul dövriyyəsi (XIII-XIV yüzilliklər)
28. Qaraqoyunlu və Ağqoyunlu dövlətlərində sikkə zərbi
29. I Təhmasibin sikkə islahatları. II İsmayılın pul-sikkə tipologiyası və Məhəmməd Xudabəndə
30. I Abbasın pul-sikkə islahatı. I Hüseynin pul-sikkə islahatı
31. Son Səfəvi şahları sikkə hüququnun bərpası (II Təhmasib, III Abbas)
32. Əfşar pul-sikkə sistemi
33. Azərbaycan xanlıqlarının adsız gümüş sikkə (abbası şahı) və muxtar mis şəhər zərbi
34. Azərbaycan pul dövriyyəsində işlədilan xarici ölkə (İran, Rusiya Hindistan və s.) sikkələri
35. Azərbaycan Rusiya pul dövriyyəsi sferasında

Seçmə fənn (Numizmatika) fənninin sillabusu 050310 Muzey, arxiv işi və abidələrin qorunması ixtisası (programı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. "Tarix və onun tədrisi metodikası" kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir. (28 aprel 2025-ci il, protokol № 10).

Kafedra müdiri : dos. K.F. Mahmudov

Fənn müəllimi : dos. M.V. Cəfərov